

VILNIAUS SENAMIESČIUI – ANTRASIS KVĖPAVIMAS

■ Vilniaus savivaldybė rengia istorinės miesto dalies valdymo planą

Tomas SRĖBALIUS

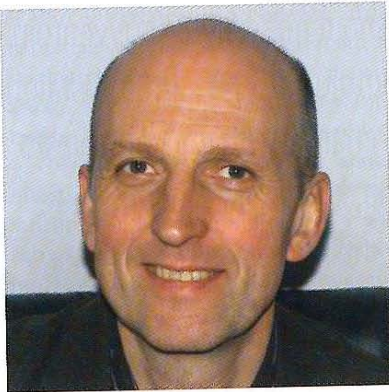
Viena vertus, neapgalvoti plėtros sprendimai gali ne-grįžtamai pažeisti istorinių miestų struktūrą, sugriauti urbanistinį savitumą. Kita vertus – neprotinga paversti senamiestį rankomis neliečiamu muziejaus eksponatu. Didžiausia bėda, kad senamiesčio tvarkybos klaidos gali kainuoti labai brangiai ir dažniausiai esti nebeįstai-

giamas.

SA

Neleis dvasiškai mirti

Suprantamas siekis žūt būt saugoti senosios architektūros paveldą būsimoms kartoms. Bet jei siekdami šio kilnaus tikslo perlenksime lazda – senamiestis taps bedvasiu muziejumi. Į jį bus gražu pažiūrėti, tačiau jame neliks gyventojų, senamiestis, kaip miesto dalis, mirs, taps nebeįdomus net ir pinigus pasiruošusiems

„Istoriškai Vilniaus miesto formavimąsi skatino religinės nuostatos. Tai akivaizdu, nes jo užstatyme dominuoja bažnyčios – jokių kitokių architektūrinių išsišokimų nebuvo.

– Gediminas RUTKAUSKAS,
Vilniaus senamiesčio atnaujinimo
agentūros direktorius

išleisti turistams.

Svarbiausios problemos, kurių kyla senamiesčiuose – tai nuolatinis poreikis atnaujinti ir pritaikyti kintantiems poreikiams jo infrastruktūrą – transporto, viešųjų erdvių, želdynų, poilsio, turizmo ir kitas. Tuo pat metu tausoti ir konservuoti saugomus elementus: nuo infrastruktūrinių – gatvių dangų, tradicinių statybinių medžiagų, parkų želdinimo ar gatvių apšvietimo įrangos, iki smulkesnių objektų – statinių fragmentų, puošybos elementų, vartų ir durų, fontanų, skulptūrų ir panašiai.

Tad kaip suderinti siekį išsaugoti senamiestį kartu išlaikant jame gyventojus, kurie ne tik vartoja, bet ir suteikia šiai miesto daliai gyvybės, patrauklumo, sukuria nepakartojamą aplinką – neleidžia jam dvasiškai numirti?

Šią problemą jau kelintus metus sprendžia Europos Sąjungos (ES) veiksmų programos „Urbact“ projekte „HerO“ („Paveldas kaip galimybė“) dalyvaujantys 9 Europos miestai, tarp kurių yra ir Vilnius.

„HerO“ projekto Vilniuje koordinatorė, sostinės savivaldybės Plėtros projektų skyriaus vedėja Rūta Matonienė pasakojo, kad vienas pagrindinių tikslų, dėl kurių Vilnius dalyvauja šiame projekte – sukurti integruotą kultūros paveldo valdymo planą. Kitaip tariant, valdymo planą, kuris paverstų senamiestį poilsiauti, svečiuotis, dirbti ir svarbiausia – gyventi tinkamu miesto rajonu. Be abejonės, atsižvelgiant į dvilypius urbanistinio konservavimo ir atnaujinimo poreikius numatytų priemonės, reikalingas senamiesčio savitumui išsaugoti ir gyvenimo sąlygų gerinimui užtikrinti. Planas apimtų

atsakingas įstaigas, organizacijas, partnerius, lėšas bei terminus viskam įgyvendinti.

Šiomet turi būti parengta ir patvirtinta esminė plano dalis – veiksmų programa – priemonių kompleksas, šias priemones įgyvendinant bus užtikrinta sklandesnė senamiesčio tvarkybos – apsaugos, tausojimo, atnaujinimo bei pritaikymo, sąveika. Šiuo metu parengti preliminarius senamiesčio gaivinimo veiksmų plano siūlymai, kokios priemonės į jį įtrauktinos.

R. Matonienė pasakojo, kad Europos miestų senamiesčius kamujančios problemos ir jų sprendimo būdai yra panašūs. Lietuva, prisijungusi prie „HerO“ projekto, gauna neįkainojamą patirtį, kaip senamiesčio valdymas įgyvendinamas kituose Europos didmiesčiuose.

Pasak R. Matonienės, sostinės savivaldybės kartu su „HerO“ projekto vykdytoju – Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūra (VSAA) – rengiamas kultūros paveldo valdymo planas turėtų nustatyti planuojamus projektus senamiestyje. Atrinktus ir tinkamai parengtus prioritetinius projektus būtų galima teikti ES paramai gauti. Valdymo planas turėtų apimti kultūros paveldo vertybes, miesto gamtos paveldą, senamiesčio tvarkybą, jo architektūrą ir dizainą bei kitas sferas. Planas apims ir turizmo plėtojimą bei susisiekiama priemonės, pritaikytas senamiesčiui.

Viena būsimų projekto dalių skirta Vilniaus senamiesčio žaliosioms zonoms sutvarkyti ir jas pritaikyti rekreacijai. Šis projektas apims ir Vilnios pakrantes, kurios daugelyje vietų yra labai apleistos ir netinkamos jokiai veiklai. Tai, anot R. Ma-

tonienės, glaudžiai siejasi su „Architektūros parko“ projektu, kurio kūrybinės dirbtuvės įvyko dar 2008 metais, tačiau realūs darbai dėl lėšų stygiaus nebuvo pradėti.

Laukia visuomenės siūlymų

Pasak R. Matonienės, labai svarbu nusistatyti būsimo plano metodiką, prioritetus bei valdymo principus, kad būtų dirbama kryptingai. Savivaldybės parengtas senamiesčio valdymo planas bus įtrauktas į strateginį Vilniaus planą. Tai taps kompleksiniu centrinės miesto dalies tvarkybos planu. Pagal tai bus planuojami darbai ir išlaidos jam įgyvendinti. Reikės aiškiai nusistatyti, kurie projektai senamiesčiui yra pirmieji, o kurie gali luktelėti. Pavyzdžiui, vieni prioritетinių bus ekologinio transporto plėtra, patalpų nuomos senamiestyje schemos nustatymas.

R. Matonienė pabrėžė, kad senamiesčio valdymo plano rengėjai laukia gyventojų, suinteresuotų verslininkų, investuotojų, viešųjų kultūros įstaigų siūlymų, kokie yra jų lūkesčiai gyvenant ir dirbant šioje miesto dalyje, kaip ji turėtų būti plėtojama, ko trūksta senamiesčiui, kad jis tapėtų gyvybingas ir patrauklus.

Naujovės neturi griauti

VSAA direktoriaus Gedimino Rutkausko nuomone, miestai, o kartu ir jų senamiesčiai, neišvengiamai kinta. Vilnius irgi yra gyvas ir plėtojamas miestas. Tačiau planuojant miesto centro plėtrą būtina tausoti esamas tradicijas ir laikytis plėtros principų, kurie nulėmė esamą Vilniaus miesto kraštovaizdžio savitumą.

Anot G. Rutkausko, istoriškai Vilniaus miesto formavimąsi skatino

„ Senamiesčio valdymo plano rengėjai laukia gyventojų, suinteresuotų verslininkų, investuotojų, viešųjų kultūros įstaigų siūlymų, kokie yra jų lūkesčiai gyvenant ir dirbant šioje miesto dalyje, kaip ji turėtų būti plėtojama, ko trūksta senamiesčiui, kad jis taptų gyvybingas ir patrauklus.

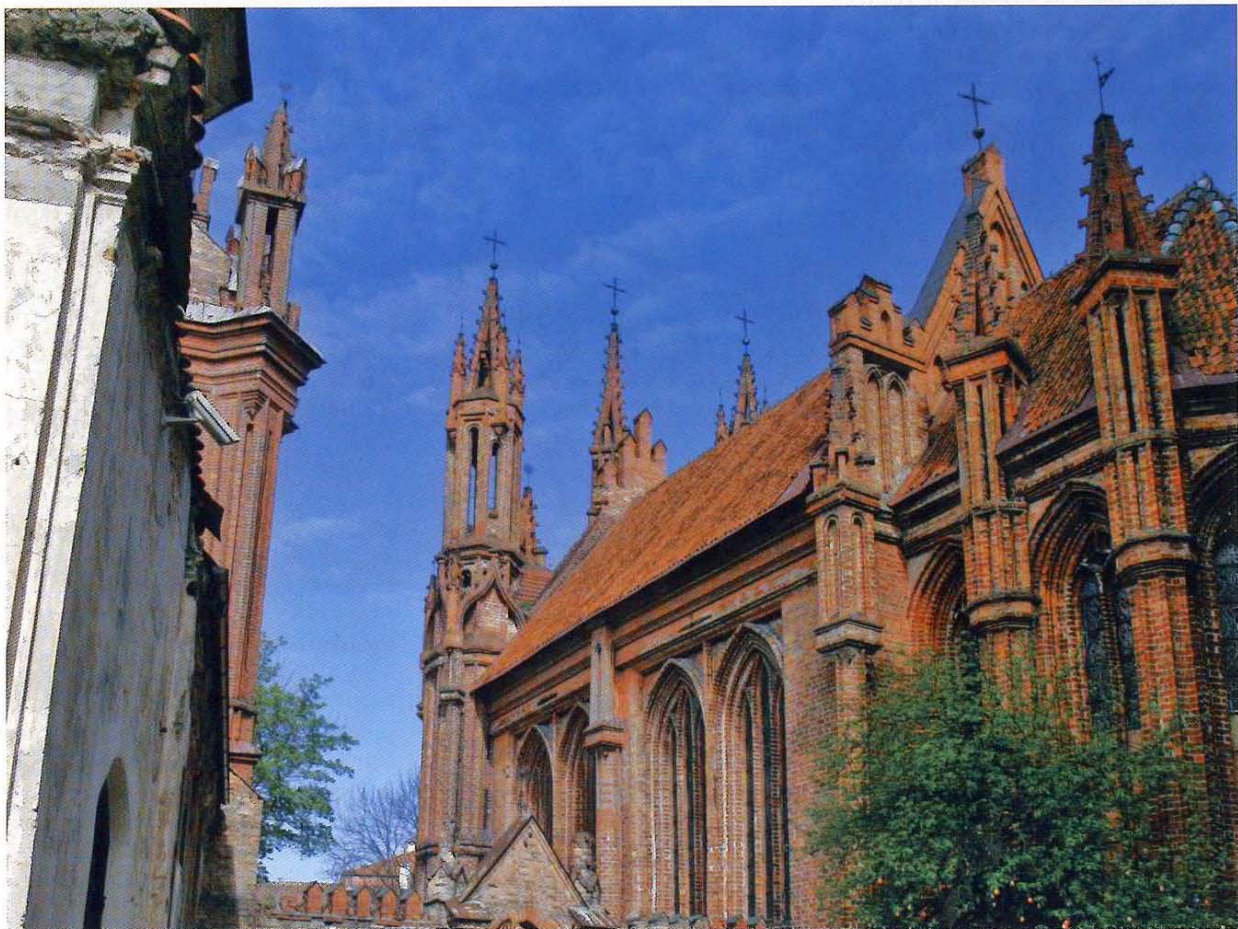
– Rūta MATONIENĖ,
sostinės savivaldybės Miesto plėtros departamento
plėtros projektų skyriaus vedėja

religinės nuostatos. Tai akivaizdu, nes jo užstatyme dominuoja bažnyčios – jokių kitokių architektūrinių išsišokimų nebuvo. Šiandien, deja, orientuojamasi į komercinius pastatus, todėl stokojant didesnio vertinimo ir pagarbos istorijai, kultūrinės istorinės suvokties komerciniai sta-

tiniai grasina pakeisti miesto centro miestovaizdžio charakterį.

G. Rutkauskas pabrėžė, kad socialinių, kultūrinių, ekonominių sąveikų darna yra lemiamas miesto plėtrai. Dar vienas svarbus faktorius – visuomenė, kurios požiūris į senamiestį, jo vertes ir išsaugojimą priklauso nuo pilietinio,

istorinio ir paveldosauginio švietimo. Labai gerai, jei piliečiai supranta, kokiomis kategorijomis matuojamas miesto arba kraštovaizdžio grožis. Tuomet plėtotojai negali prastumti senamiesčiui netinkancio projekto, nes išlavinta visuomenė pareikš savo kompetentingą nuomonę.

Siekiama, kad Vilniaus senamiestis būtų dar patrauklesnis tiek svečiams, tiek ir gyventojams.

VSAA vyriausioji architektė Jūratė Raugalienė pasakojo, kad atskiros institucijos yra parengusios įvairių sričių senamiesčio plėtros planų, tačiau kaip visą procesą suvaldyti – tokio plano nėra. Valdant senamiestį labai svarbu sudominti verslą, kultūros įstaigas, gyventojus – visus tuos, kurie suinteresuoti senamiesčio puoselėjimu. Rengiant senamiesčio valdymo planą svarbu funkcijas tarp atsakingų žinybų padalyti taip, kad jos nesidubliuotų.

problemos, bet ir konkrečiame senamiestyje kylantys sunkumai, pasiūlomi būdai, kaip juos būtų galima spręsti. Vilniuje vykusio „HerO“ forumo pranešimuose ir diskusijose, be kitų temų, buvo nagrinėjamas naujos architektūros įkomponavimas senamiestyje, atsižvelgiant į istorinius, erdvinius ir miestovaizdžio aplinkai būdingus bruožus. Aptarti gero projekto kokybės standartai ir jų laikymasis. Kalbėta apie priemones, pasitelkiamas miestų siluėtams,

panoramoms, vaizdų perspektyvoms, kitiems būdingiems senojo miestovaizdžio bruožams saugoti. Aptartas tinkamas reklamos iškabų montavimas viešosiose erdvėse, nepažeidžiant istorinio miesto kraštovaizdžio vientisumo.

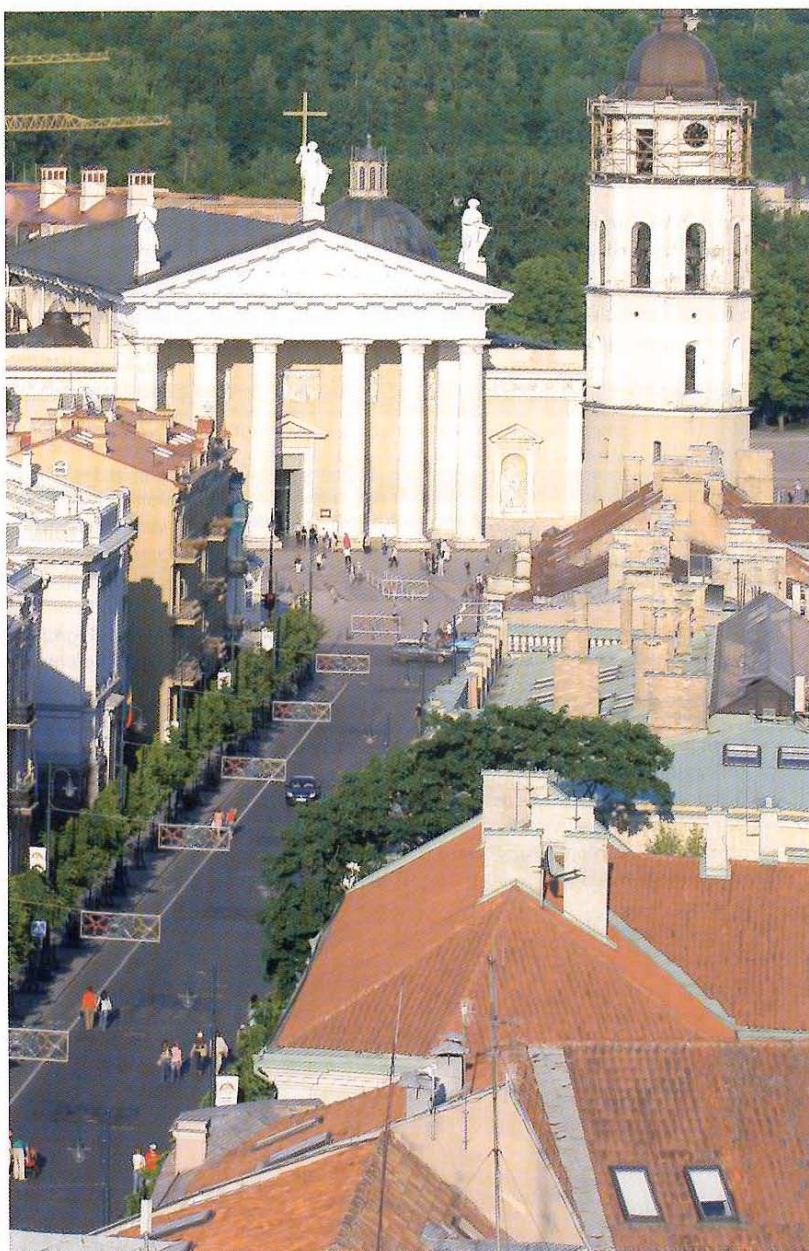
Seminaro dalyviai sutarė, kad istorinėje aplinkoje svarbu išsaugoti tradicinį istorinį mastelį, socialinę ir kultūrinę gyventojų bei funkcijų įvairovę, pirmenybę senamiestyje teikiant gyvenamajai funkcijai. ■

„ Svarbiausios problemos, kurių kyla senamiestyje – tai nuolatinis poreikis atnaujinti ir pritaikyti kintantiems poreikiams jo infrastruktūrą – transporto, viešųjų erdvių, želdynų, poilsio, turizmo ir kitas.

Dalijosi patirtimi

Neseniai sostinėje įvyko Vilniaus savivaldybės ir VSAA surengtas „HerO“ projekto ekspertų seminaras „Istorinių miestų kraštovaizdžių vaizdinis vientisumas“. Jame dalyvavo Europos Komisijos Kultūros ir švietimo direktorato atstovų bei svečių iš 9 projekte „HerO“ dalyvaujančių miestų.

Šie seminarai rengiami paeiliui visuose miestuose, kurie dalyvauja projekte. Čia aptariamos ne tik bendros istorinių Europos miestų

Senamiesčio valdymo planas bus įtrauktas į strateginį Vilniaus planą, tai taps kompleksiniu centrinės miesto dalies tvarkybos planu.

**PRELIMINARŲ VILNIAUS SENAMIESČIO INTEGRUOTO VALDYMO PLANO
SENAMIESČIO GAIVINIMO VEIKSMŲ SIŪLYMAI**

Nr.	Ilgalaikis tikslas	Trumpalaikis tikslas
1.	Vietovės valdymas	
1.	Tobulinti Vilniaus istorinio centro – pasaulio paveldo vietovės – kultūros paveldo valdymo tvarką (apimant tarpinstitucinį bei tarpsektorinį bendradarbiavimą).	Sukurti efektyvią kultūros vertybių bei jų aplinkos priežiūros sistemą ir koordinuotą finansinių išteklių valdymą (siūlyti steigti senamiesčio priežiūros tarybą, naikinti kai kurias institucijas ir siaurinti jų įgaliojimus). Parengti specialųjį Vilniaus senamiesčio apsaugos planą. Parengti Vilniaus senamiesčio tvarkybos taisykles. Parengti palėpių ir stoglangių įrengimo taisykles.
2.	Kultūros paveldas	
2.	Išryškinti ir plačiau panaudoti Vilniaus (istorinio centro) kultūrinį ir gamtinį savitumą. Saugoti Vilniaus istorinio centro savitumą, daryti jį patrauklesnį gyventi, verslui, turizmui.	Tęsti senamiesčio gaivinimo programos įgyvendinimą. Tęsti medinės architektūros išsaugojimo programos įgyvendinimą. Įgyvendinti gynybinės sienos paveldotvarkos programą. Tęsti išlikusių autentiškų fragmentų restauravimą. Tęsti Vilniaus senamiesčio statinių įrašymą į Lietuvos Respublikos nekilnojamojų kultūros vertybių registrą.
3.	Gamtos paveldas ir viešosios erdvės	
3.		Tvarkyti vertingiausias gamtines teritorijas ir viešąsias erdves, pritaikant jas lankymui ir rekreacijai. Parengti ir patvirtinti senamiesčio želdynų schemą. Sukurti senamiesčio želdynų diferencijuoto administravimo ir priežiūros modelį. Parengti techninį Bernardinų sodo (Sereikiškių parko) sutvarkymo projektą. Tvarkyti Bernardinų sodą pagal patvirtintą techninį projektą. Parengti techninį Misionierių sodų (Kūdrų parko) sutvarkymo projektą. Tvarkyti Misionierių sodą pagal patvirtintą techninį projektą. Tvarkyti Vingrių šaltinių sodą. Tvarkyti Reformatų parką. Tęsti senamiesčio želdynų ir želdinių inventorizavimą.
4.	Miesto planavimas, architektūra ir dizainas	
4.	Formuoti Vilnių – savitos architektūros didmiestį – saugant istorinio miesto kraštovaizdį. Siekti architektūrinių sprendinių kokybės ir darnios plėtros principų taikymo senamiestyje įgyvendinamuose projektuose, skatinant vertingiausių objektų išsaugojimą ir naudojimą visuomenės reikmėms, kultūriniam pažinimui bei turizmui skatinti. Siekti architektūrinės renovuojamų ir naujai statomų statinių dermės su charakteringu senamiesčio kontekstu. Planuoti ir įrengti reprezentacines pėsčiųjų trasas per senamiestį – formuoti kokybišką ir patrauklią aplinką, rekonstruoti užstatymą, pagražinti viešąsias erdves mažosios architektūros kūriniams ir želdiniams. Išsaugoti senamiestį kaip svarbiausią miesto centrą, istorinę ir kultūrinę vertybę, gyvybingą rajoną su būtina paslaugų ir aptarnavimo infrastruktūra. Išlaikyti senamiestyje esamus gyventojus bei darbuotojus ir pritraukti naujų, skatinti aptarnavimo sektoriaus plėtrą, tačiau riboti naujų paslaugų, sukeliančių papildomus transporto srautus į senamiestį, teikimą.	Planuoti naujus statinius tik pagal susiklosčiusius užstatymo principus, baigiant formuoti nebaigtas užstatymo struktūras. Išsaugoti abipusius vizualinius ryšius tarp saugomų teritorijų ir panoraminis senamiesčio vaizdas. Kas kartą įgyvendinant naują projektą senamiestyje atlikti vizualinio poveikio analizę miesto 3D makete ir pagal poreikį iš senamiesčio apžvalgos kontrolinių taškų. Siekti reprezentacinės viešųjų erdvių kokybės, saugumo, kokybiškumo, prieinamumo. Rotušės aikštė–Arkikatedra–Sporto rūmai. Stotis–Rotušės aikštė–Vokiečių g.–Operos ir baletų teatras. Siekti vieningos laikinų smulkiosios prekybos objektų išdėstymo ir reglamentavimo sistemos ir aukštų estetinių bei kokybės reikalavimų. Parengti laikinų prekyviečių išdėstymo schemą. Parengti ūkininkų turgų išdėstymo schemą. Parengti Tymo turgaus bei Kūdrų parko eksploatavimo konkurso sąlygas. Užtikrinti vieningą išorinės vaizdinės reklamos senamiestyje išdėstymo sistemą ir kokybišką realizavimą. Užtikrinti laikinų metalinių garažų ir neregistruotų sandėliukų, kurių įteisinimas nenumatytas teritorijų planavimo ir kituose dokumentuose, iškėlimo procesą.

Nr.	Ilgalaikis tikslas	Trumpalaikis tikslas
5.	<p style="text-align: center;">Gaivinimas (konversija) ir nauja statyba</p> <p>Palaikyti susiklosčiusią daugiafunkčę istorinio miesto centro sanklodą ir kurti daugiafunkces erdves naujuose ar konversijos teritorijose.</p> <p>Skatinti stambių valstybinių institucijų ar įmonių, kurių veikla nesusijusi su kultūros paveldo apsauga ar gyventojų aptarnavimu, iškėlimą iš senamiesčio (pvz., Vidaus reikalų ministerija, Krašto apsaugos ministerija Rusų kolonija ir pan.)</p> <p>Palaikyti senamiesčio teritorijoje esančių taršios pramonės objektų, komunalinių įmonių bei kitų neefektyviai panaudotų užstatytų teritorijų konversijos (antrinio panaudojimo) projektų įgyvendinimą.</p>	<p>Parengti siūlomų iškelti objektų schemą, įvertinant jų svarbą, naudą ir įtaką gyventojų aptarnavimui bei rajono gyvybingumui.</p> <p>Parengti siūlomų iškelti objektų schemą ir prioritetinį sąrašą pagal daromą neigiamą poveikį senamiesčiui.</p> <p>Organizuoti konversijos teritorijų planavimo dokumentų, strategijų ar tyrimų rengimą.</p> <p>Vykdyti Paupio pramonės teritorijos konversiją į daugiafunkcij kvartala – patvirtinti detalųjį teritorijos planą.</p> <p>Įgyvendinant „Architektūros parko“ projektą, parengti ir patvirtinti erdvinės teritorijos plėtros koncepciją.</p> <p>Vadovaujantis erdvinės plėtros koncepcijos nuostatais organizuoti atskirų „Architektūros parko“ teritorijų architektūrinių idėjų konkursus.</p>
6.	<p style="text-align: center;">Turizmas</p> <p>Išplėsti informacinių vaizdinių priemonių (nuorodų, stendų) tinklą.</p> <p>Apriboti transporto patekimą į senamiesčio branduolį.</p> <p>Organizuoti visuomeninio transporto eismą senamiesčio branduoliui aptarnauti.</p>	<p>Rengti stendus apie „Dingusį Vilnių“.</p> <p>Plėsti WC tinklą senamiestyje, parengti planą.</p> <p>Riboti automobilių eismą senamiestyje, apmokestinant įvažiavimą į senamiestį.</p> <p>Organizuoti daugiaaukščių ir požeminių automobilių stovėjimo aikštelių aplink senamiesčio apmokestintą zoną planavimą.</p> <p>Parengti daugiaaukščių ir požeminių automobilių stovėjimo aikštelių išdėstymo schemą senamiestyje.</p> <p>Spręsti automobilių statymo ir transporto srutų reguliavimo klausimus.</p> <p>Parengti požeminių automobilių stovėjimo aikštelių aplink senamiestį detalųjį planą.</p> <p>Patvirtinti techninį požeminės automobilių stovėjimo aikštelės J. Lelevelio g. projektą.</p>
7.	<p style="text-align: center;">Bendruomenės ugdymas</p> <p>Ugdyti senamiesčio bendruomenę (švietimas, konsultavimas, finansinis skatinimas).</p>	<p>Tęsti VSAA bendruomenės ugdymo programą.</p> <p>Tęsti VSAA jaunimo su paveldosauga susijusio ugdymo programą.</p>
8.	<p style="text-align: center;">Kultūrinių tradicijų gaivinimas</p> <p>Įgyvendinti Dailių amatų programą.</p>	<p>Įsteigti Amatų centrą Tymo kvartale.</p> <p>Kasmet organizuoti sezonines amatų mugės.</p>
9.	<p style="text-align: center;">Visuomeninio ir privataus sektorių bendradarbiavimas</p>	<p>Įgyvendinti investicinį projektą Halės turgavietei nuomoti, rekonstruoti, remontuoti ir eksploatuoti.</p> <p>Organizuoti konkursą 2010–2012 m. vasaros lauko kavinėms įrengti ir eksploatuoti.</p>

Šaltinis: Vilniaus miesto savivaldybė

Planuojamo atkurti Vilniaus Sereikiškių parko projekto dalis – Oranžerija prie botanikos sodo (architektai – grupė „Unitectus“).